

המחול העכשווי הלא-מוסד בישראל בעשר השנים האחרונות

מאת ד"ר רונית לנד

ונסיון לפרוץ את המגבלות התנועתיות הנראות לנו במוכרות. מיצוי וחיפוש אחר התנועה הראשונית ביותר ויחד עם זאת התגרות בגבולות המוכרים ליצורים הישראליים כגבולות אמנות המחול, מאפשרת יצירת שפה ייחודית, למרות ההשפעות החזקות הבלתי-נמנעות מן הנעשה בתחום המחול העולמי.

תהליכי העבודה קרובים מאוד אל תהליכי עבודה אצל דמויות-מפתח במחול הפוסט-מודרני. היצירה וההחלטה הקולקטיביות, האימפרוביזציה והצגת התהליכים כמטרה בפני עצמה הם לעיתים קרובות עשירים ומרתקים יותר מן התוצר הסופי. העימות היומיומי בין ג'סטות תנועתיות וחומרים מן הסביבה הקרובה בונים בתהליך אורגני קוויות תנועתית חדשה, המרתקת כתהליך מתמשך ומאפשרת מעקב תמידי.

תהליך המחשבה האסתטית בצורות מחול אלה קרוב הרבה יותר לדרכי המחשבה העכשווית בתחומי האמנות החזותית מאשר אל אמנויות המוסיקה והתיאטרון, כפי שהיה תמיד צפוי מראש.

הזהות בין אנרגיה לתנועה המצויה במחול, מול הטיפול בחפץ המצוי באמנות; התנועה הניטראלית מול חפצים חסרי קונוטציות מחוץ לעצמם; התנועה הפונקציונאלית מול האמנות החזותית נטולת האשליה, הם אלטרנטיבות עכשוויות, המוצגות על-ידי יוצרים משני התחומים. שינוי המרכיבים האנושיים בקבוצות מחול עכשוויות והפיכתם לשילוב אנושי בין-תחומי מאפיין רבות מקבוצות-השוליים בארץ. מעצם אופיין, נידונות במאמר זה אך ורק קבוצות, שהגירוי הראשון בעבודתן ומיומנותן המקצועית מעוגן באמנות המחול. אמנים כאשר אלקיים משתמשים בשילובים אנושיים, שמקורם לא רק במחול, אלא גם בתיאטרון ובמוסיקה.

עבודה תנועתית בשילוב עם יסודות דרמטיים, כגון שימוש בשפה מילולית ובחפצים מן היומיום, מאפיינים את תיאטרון המחול האירופי של שנות ה-80 ויצרו כתופעה שלטת בנוף המקומי הישראלי.

עם תחושת מיצוי המינימליזם התנועתי, השפיעו אלה בעקיפין גם על קבוצות רבות המנסות לגבש שפה מגוונת יותר, המשלבת את מירב הלגיטימציות הבימתיות. לגיטימציות

עבודתם של היוצרים הישראליים הלא-מוסדים בעשר השנים האחרונות מצטיינת בחיפוש אחר האיוון בין הביטוי האישי של כל יוצר ויוצר לבין האופי היומיומי של שפת התנועה האנושית בכללותה. בדומה מאוד לגישתו של מרס קנינגהם, ועוד יותר על-פי תפישתם של הפוסט-מודרניסטים המאוחרים יותר, מאופיין מחול השוליים הישראלי בהיגיון פסי ובוזרימה תנועתית.

אין ספק, שדמות-המפתח במחול אמנותי עכשווי זה בארץ הינה רינה שינפלד, הנחשבת בעיני רבים לדמות המובילה במחול הישראלי העכשווי הלא-מוסד.

בעבודותיה של שינפלד אין הפרדה בין שפת התנועה האנושית לבין החוויה הקינטטית הכללית. אצלה משמשת התנועה הנרטיבית באותה רמת חשיבות כמו הרצף התנועתי המופשט לשמו. היא ממלאת למעשה אחר כל המאפיינים של המחול העכשווי העולמי, כשהווירטואוזיות האישית והכוריאוגרפית שלה משולבות עם תנועה יומיומית, מאפייני מייצג עכשוויים ונוכחות דומיננטית של מרכיבים פלסטיים, המכתיבים את תנאי החלל אותו היא יוצרת. תפישתה של שינפלד אישית. למרות השפעות ניכרות, הן מן הפוסט-מודרניזם האמריקני והן מן הבאוהאוז הגרמני, היא פיתחה עם השנים שפה תנועתית ייחודית, כשאישיותה הבימתית מהווה חלק בלתי-נפרד מאותה שפה.

תלמידיה הרוחניים, כמו קבוצת "מאגמה", נהפכו בעת האחרונה למעין מעבדת-ניסוי וחיפוש תנועתי. תנועה חופשית כמטרה בפני עצמה והחיפושים האפשריים להעשרת שפת תנועה זו, שהם רק חלק ממאפייני המחול העכשווי העולמי, משפיעים ובונים את קלסטרן של קבוצת המחול "מאגמה". משמעויות סיפוריות או אנושיות מפנות מקומן במקרים רבים להתמודדות לשמה בתוך השפה התנועתית, לדיאלוגים בין גוף לגוף כיחידה מופשטת. בין גוף לאובייקט דומם בעל פוטנציאל תנועתי פסיכי ובין גוף לחלל.

לפי תפישתם של היוצרים הישראליים העכשוויים, החלל והמיקום של אירוע תנועתי, תחושת הזמן המאפיינת אותו וחומר התנועה המדגיש ומעצב את המגבלות הקינטטיות האנושיות, הם המרכיבים הראשונים ביצירת אמנות המחול. ברוח תפישתה של שינפלד, עוקבת קבוצת "מאגמה" אחר אפשרויות התנועה בסביבה המיידית בה אנו חיים, ולא דווקא התנועה האנושית. התבוננות זו מאפשרת העשרה

הרואה את אמנות המחול כמחקר, וחשיפת התנועה כמגבלה אנושית.

הקושי הפיסי בכיצוע התנועה והתלות במורכבות המוסכמת מראש והמעוגנת בכתב-התנועה אשכולי-ואכמן; היעדר האיפור כאמצעי הסוואה ויצירת אשליה; היעדר העיצוב והלבוש הלא-פונקציונאליים כאמצעי ניכור, ומעל הכל הרחקת המוסיקה כהתניה תרבותית המלווה את המחול - חושפים את הרקדן הספציפי והופכים אותו למבצע תנועה, תוך הרחבת הקשריה המוכרים. האימפרוביזציה והספונטניות מפנות מקומן אצל עמוס חץ לדיוק המחקרי. טשטוש האינדיווידואליות הדרמטית של הרקדן והפיכת חקר ובדיקת התנועה האנושית למטרה המוצהרת בתהליך העבודה יוצרים דרמשמעות, המניחה לאישי להתמזג ולהיעלם בתוך הכללי.

שבירת המוסכמה הבימתית הובילה אמנים ישראלים רבים, כמו קודמיהם בארה"ב ובאירופה, לחיפוש אחר אלטרנטיבות חדשות, המחייבות אינטגרציה צורנית אסתטית לא-מוכרת עד עתה בנוף המקומי. הצורות והתכנים הנולדים מאלטרנטיבות חדשות אלה יצרו שפה ישירה, אשר הפכה את האמירה החוץ-תנועתית לאמצעי בלבד ואת האמירה התנועתית עצמה למטרה.

אלה הן ברוב המקרים סינתזה בין הפוסט-מודרניזם האמריקני של שנות ה-70 והאפשרויות הבימתיות שהציע תיאטרון המחול הגרמני של שנות ה-80. לעומת ההפשטה המינימליסטית, הכמעט מחקרית, של הפוסט-מודרניזם האמריקני של איבון ריינר, דייוויד גורדון וטרישה בראון, אימץ לעצמו האקספרסיוניזם הגרמני החדש כמניפסט עיקרי את הדגשת הדקדנטיות האנושית והכיעור הסביבתי החברתי, תוך שימוש באנטי-מינימליזם מוצהר.

בעבודותיה של אשרה אלקיים נעשה שימוש אסתטי במרכיבים אנטי-מינימליסטיים אלה, תוך ניסיון לחפש שפה מקומית, המורכבת במידה רבה מתערובת סגנונית מוכרת לא מכבר. במידה רבה דוחה עירוב סגנונות זה את תחושת האנטי-מסר של שנות ה-70 וחוזר אל המסר הדקורטיבי, גם אם זה מדגיש את האבסורד והכיעור.

בתוך נוף מעורב זה פועל כאי בודד עמוס חץ, כשהפעילות הגופנית הפיסית הפשוטה, כבסיס למחקר קינטי תנועתי, הוא מעיינינו העיקרי. כקרוב ביותר בתפישתו לפוסט-מודרניזם בהתהוותו, נהפך אצל עמוס חץ התהליך למטרה. הלאו הגדול המופנה אל התוצר הסופי, אל הציפיות הבידוריות של הקהל ואל ההתייחסות האנטי-מדעית של הממסד אל האמנות, הם שהנחו את הפוסט-מודרניזם של שנות ה-70 אל המניפסט

פוטו
לי-נוף
PHOTO

- ★ צילומי וידיאו בחתונות ובר-מצוה
- ★ תמונות לדרכון ותעודת זהות
- ★ צילום מסמכים
- ★ סוללות למצלמות ושעונים
- ★ קסטות לווידיאו וטייפ
- ★ העברת סרטים 8 מ"מ לווידיאו

סטודיו להסרטה וצילום, רח' אבן-גבירול 12 תל-אביב, טל' 03-257589